

Till
Kommunfullmäktige i Kalmar kommun
Organisationsnummer 212000 - 0746

Revisionsberättelse för år 2020

Vi, av fullmäktige utsedda revisorer, har granskat den verksamhet som bedrivits i styrelse och nämnder samt genom utsedda lekmannarevisorer den verksamhet som bedrivits i kommunens företag. Granskningen har utförts av sakkunniga från PwC som biträder revisorerna.

Styrelse och nämnder ansvarar för att verksamheten bedrivs enligt gällande mål, beslut och riktlinjer samt de lagar och föreskrifter som gäller för verksamheten. De ansvarar också för att det finns en tillräcklig intern kontroll och återredovisning till fullmäktige.

Revisorerna ansvarar för att granska verksamhet, intern kontroll och räkenskaper samt att pröva om verksamheten bedrivits enligt fullmäktiges uppdrag och mål samt de lagar och föreskrifter som gäller för verksamheten.

Granskningen har utförts enligt kommunallagen, god revisionsred i kommunal verksamhet och kommunens revisionsreglemente. Granskningen har haft den omfattning och inriktning samt givit det resultat som redovisas i bilagan "Revisorernas utvärderingsberättelse och årsrapport 2020".

Vi bedömer sammantaget att styrelse och nämnder har bedrivit verksamheten på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt.

Vi bedömer att räkenskaperna i allt väsentligt är rättvisande.

Vi bedömer, att styrelsens och nämndernas interna kontroll har varit tillräcklig, trots att det i 2020 års granskningsverksamhet framkommit brister. Främst vill vi, från granskning av beredning och beslut rörande Covid-19-pandemin, lyfta fram att det i kommunstyrelse och nämnder inte säkerställts att arbetet med riskanalyser skett i enlighet med riktlinjer till internkontrollreglementet.

Vi bedömer att utfallet är förenligt med fullmäktiges mål för god ekonomisk hushållning i det finansiella perspektivet. Det långsiktiga målet att kommunens alla verksamheter ska bedrivas på ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt bedöms inte vara uppnått, men ha en positiv utveckling.

Vi bedömer, utifrån årsredovisningens återrapportering, att verksamhetens utfall delvis är förenligt med fullmäktiges övergripande mål för verksamheten. Av återrapporteringen framgår att 18 % av de beslutade målen är uppnådda, medan 52 % inte är uppnådda men har en positiv trend, och 30 % av målen inte är uppnådda och har en negativ trend. Vi anser att det till delar saknas en tydlighet i vad som ligger till grund för bedömning av målens utveckling. Tydligare indikatorer och delmål skulle öka transparensen avseende hur ett mål utvecklas.

Ansvarsfrihet

Vi tillstyrker att fullmäktige beviljar ansvarsfrihet för styrelse, nämnder och de gemensamma nämnderna för överförmyndarverksamheten och hjälpmedelsnämnden samt de enskilda ledamöterna i dessa organ.

Vi tillstyrker att fullmäktige godkänner kommunens årsredovisning för 2020.

Vi åberopar följande för vår bedömning

Gjorda granskningar under år 2020 redovisas i Utvärderingsberättelsen för år 2020. Samtliga rapporter har under året lämnats till berörda nämnder och styrelsen samt för kännedom till kommunfullmäktigs presidium som fått ta ställning till om fullmäktige ska delges upprättad rapport.

Kalmar kommun 2021-04-15

Underskrifter

Per Dahl

Jan Bengtsson

Agneta Cedergren

Britt Lindblad

Dan Sandberg

Doris Johansson

Margreth Johansson

Lennart Ohlsson

Tomas Trossing

Bilagor:

Granskningsrapport Destination Kalmar AB
Revisionsberättelse Destination Kalmar AB
Granskningsrapport Kalmar Hamn AB
Revisionsberättelse Kalmar Hamn AB
Granskningsrapport Kalmar Kommunbolag AB
Revisionsberättelse Kalmar Kommunbolag AB
Granskningsrapport Kalmar Science Park AB
Revisionsberättelse Kalmar Science Park AB
Granskningsrapport Kalmar Vatten AB
Revisionsberättelse Kalmar Vatten AB
Granskningsrapport Kalmar Öland Airport AB
Revisionsberättelse Kalmar Öland Airport AB
Granskningsrapport Kalmarhem AB
Revisionsberättelse Kalmarhem AB
Granskningsrapport KIFAB i Kalmar AB
Revisionsberättelsen KIFAB i Kalmar AB

Kalmar kommun
Revisorernas utvärderingsberättelse och
årsrapport 2020

April 2021

Innehållsförteckning

Innehåll

Utvärdering av verksamhet och ekonomi	4
Revisionsrapporter och förstudier under verksamhetsåret 2019, samt svar från styrelsen och nämnderna	7
Granskning av årsredovisning 2019	7
Granskning av delårsrapport 2019	7
Granskning av barn i behov av särskilt stöd	8
Granskning av finanspolicy	9
Granskning av intern kontroll	9
Granskning av socialnämndens verksamhets- och ekonomistyrning	10
Granskning av intrångsskydd	11
Granskning av kommunstyrelsens näringslivsarbete	11
Uppföljning av granskning - kommunens inköpsprocess	12
Uppföljning enhetschefer inom omsorgsnämnden	13
Granskning av styrande dokument	13
Granskning av fastighetsunderhåll	14
Förstudie former för genomförande av projektet Kalmarsundsverken	14
Förstudier oönskade händelser inom Södermöre kommunalnämnd och utbildningsnämnden	15
Förstudie vindkraft	15
Förstudie Kalmar kommuns arbete med den demografiska utvecklingen	15
Lekmannarevision	16
Kalmar Kommunbolag AB	16
Destination Kalmar AB	16
Kalmar Hamn AB	16
Kalmar Science Park AB	16
Kalmar Vatten AB	17
Kalmar Öland Airport AB	17
Kalmarhem AB	17
KIFAB i Kalmar AB	17
Revisionsrapporter och förstudier under verksamhetsåret 2020, samt svar från styrelsen och nämnderna	19
Granskning av årsredovisning 2020	19
Granskning av delårsrapport 2020	19

Granskning av hantering av leverantörsfakturor	20
Granskning av hjälpmedelsnämnden (gemensam nämnd)	21
Granskning av rektors förutsättningar.....	22
Granskning av lokalförsörjning	22
Granskning av socialnämndens, Södermöre kommunaldelsnämnds och utbildningsnämndens arbete med barn och ungas psykiska ohälsa och barn och unga som riskerar att fara illa	23
Granskning av intern kontroll vid debitering av avgifter	24
Granskning av fordonshantering.....	25
Granskning av beslut Covid-19.....	25
Förstudie trafik- och parkeringsfrågor	26
Förstudie avseende kommunens hantering av Covid-19-pandemin	26
Förstudie avseende kommunens arbete inom HSL.....	27
Förstudie upphandling drift särskilt boende	27

Utvärdering av verksamhet och ekonomi

Revisorernas samlade bedömning i ansvarsprovningen för år 2020 finns i revisionsberättelsen och granskningsrapporter från lekmannarevisorerna.

Revisorerna har haft 12 sammanträden under året. Med anledningen av pandemin har flertalet av sammanträdena genomförts digitalt.

Revisorerna har en arbetsordning med uppdelade bevakningsområden mellan olika nämnder. Inom ramen för denna ordning har revisorerna haft möten med presidier och förvaltningsledningar.

Väsentliga och aktuella frågeställningar har redovisats och diskuterats på de samlade revisionsammansammanträdena. Lekmannarevisorerna i bolagen har utfört sin granskning på samma sätt.

Kalmar kommuns revisorer sammanställer en utvärderingsberättelse över de granskningar som är gjorda under 2019 och 2020. Vi lämnar utvärderingsberättelsen samtidigt med revisionsberättelsen för närmaste föregående verksamhetsår. Vi vill på detta sätt ge kommunfullmäktige, vår uppdragsgivare, en samlad bild av revisionsprocessen.

I denna utvärderingsberättelse redovisas en sammanfattning av de granskningar som genomförts under de båda åren samt innehållet i de svar som avgetts och behandlats av revisorerna under år 2020 fram till 2021-03-31. Av styrelsen och nämndernas svar framgår om de avser att vidta åtgärder i enlighet med revisorernas rekommendationer.

Kalmar kommun har nio förtroendevalda revisorer för mandatperioden 2019-2022, var och en med ett personligt ansvar.

Ordförande	Per Dahl
Vice ordförande	Jan Bengtsson
Ledamöter	Agneta Cedergren
	Britt Lindblad
	Dan Sandberg
	Doris Johansson
	Margreth Johansson
	Lennart Ohlsson
	Tomas Trossing

Revisionsår 2019	Revisionsår 2020
<p><u>Rapporter</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Granskning av årsredovisning 2019 • Granskning av delårsrapport 2019 • Granskning av barn i behov av särskilt stöd • Granskning av finanspolicy • Granskning av intern kontroll • Granskning av socialnämndens verksamhets- och ekonomistyrning • Granskning av intrångsskydd • Granskning av kommunstyrelsens näringslivsarbete • Uppföljning av granskning - kommunens inköpsprocess • Uppföljning enhetschefer inom omsorgsnämnden • Granskning av styrande dokument • Granskning av fastighetsunderhåll <p><u>Förstudier</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Förstudie former för genomförande av projektet Kalmarsundsverken • Förstudier önskade händelser Södermöre kommundelsnämnd och utbildningsnämnden • Förstudie vindkraft • Förstudie Kalmar kommuns arbete med den demografiska utvecklingen <p><u>Lekmannarevision</u></p> <p>Granskning av intern kontroll i:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kalmar Kommunbolag AB • Destination Kalmar AB • Kalmar Hamn AB • Kalmar Science Park AB • Kalmar Vatten AB • Kalmar Öland Airport AB • Kalmarhem AB • KIFAB i Kalmar AB 	<p><u>Rapporter</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Granskning av årsredovisning 2020 • Granskning av delårsrapport 2020 • Granskning av hantering av leverantörsfakturor • Granskning av hjälpmedelsnämnden • Granskning av rektors förutsättningar • Granskning av lokalförsörjning • Granskning av arbetet med barn- och ungas psykiska ohälsa • Granskning av intern kontroll vid debitering av avgifter • Granskning av fordonshantering • Granskning av beredning och beslut Covid-19 <p><u>Förstudier</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Förstudie trafik- och parkeringsfrågor • Förstudie avseende kommunens hantering av Covid-19-pandemin • Förstudie avseende kommunens arbete inom HSL ((hälso- och sjukvårdslagen) • Förstudie upphandling drift särskilt boende <p><u>Planerade, uppskjutna granskningar</u></p> <p>På grund av rådande situation med pandemin, har i dialog med verksamhetsföreträdare följande granskningar skjutits fram till år 2021:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Granskning av omsorgsnämndens styrning och uppföljning av verksamheten • Granskning av avvikelshantering samt följsamhet till riktlinjer och rutiner inom HSL (hälso- och sjukvårdslagen)

Årets upprättade granskningsrapporter har överlämnats till berörd nämnd/styrelse och löpande delgivits kommunfullmäktiges presidium, som fått ta ställning till om hela fullmäktige ska delges rapporten. Med rapporten har en missivskrivelse skickats till berörd nämnd/styrelse för att den ska

ge svar på hur den tänkt åtgärda eventuellt påtalade brister. När svar erhållits från berörd nämnd/styrelse har vi i revisionen bedömt om vi anser att svaret varit tillfyllest eller inte. Vid brister som noterats i granskningsrapporten och utifrån innehållet i svaren beslutar vi om granskningen ska följas upp eller inte.

Genomförda förstudier har legat som underlag till om en fördjupad granskning ska ske.

Revisorerna vill särskilt betona följande från 2020 års granskningsverksamhet:

Från granskningen av **årsredovisningen** vill vi lyfta fram att det delvis saknas en tydlighet i vad som ligger till grund för bedömning av fullmäktigemålets utveckling. Vi bedömer att tydligare indikatorer och delmål skulle öka transparensen avseende hur ett mål utvecklas.

Efter en förstudie beslutade revisorerna att granska processen för handläggning avseende **beredning och beslut rörande covid-19-pandemin**. Bedömningen gav att kommunstyrelsen och nämnderna i allt väsentligt säkerställt att processen för handläggning avseende beredning och beslut hanterats på ett ändamålsenligt sätt, men att den interna kontrollen endast delvis varit tillräcklig i ärenden rörande Covid-19-pandemin. Det påpekades brister i kommunstyrelsens uppsikt, samt att det inte säkerställts att arbetet med riskanalyser skett i enlighet med riktlinjer till internkontrollreglementet.

Granskning av kommunens **lokal försörjning** har genomförts i syfte att bedöma om kommunstyrelsen och servicenämnden har ändamålsenliga rutiner och tillräckliga beslutsunderlag för att säkerställa lokal försörjningsbehovet. Granskningen visade att detta inte helt säkerställs. Det finns processer, organisering och beslutsunderlag som stöd för lokal försörjningsprocessen, men att processen behöver utvecklas genom politiskt beslutade riktlinjer som stöd för kommunens lokal försörjning. Vidare att bättre framförhållning och långsiktighet behöver skapas, samt att nyckeltal kopplade till en effektiv lokal försörjning fortlöpande följs upp.

Granskningen av **system och rutiner för leverantörsfakturor** resulterade i bedömningen att kommunstyrelsens och nämndernas interna kontroll avseende hanteringen inte är helt tillräcklig. Bland annat gav urvalet av kontrollerade fakturor en hög andel avvikelser avseende kravet på fullständig verifikation. Internkontrollen behöver stärkas. Generellt bör större enhetlighet i handläggningen eftersträvas.

Den för länet **gemensamma hjälpmedelsnämnden** har granskats med bedömningen att ändamålsenlighet och intern kontroll inte helt säkerställs. Granskningen visar att det finns anledning att utveckla och tydliggöra bland annat ansvar och roller, nämndens målarbete, samt att förbättra rutinerna för utrangering ur lagret.

Vid granskning av **fordonshantering** har framkommit att servicenämndens hantering inte är helt ändamålsenlig. Det finns bland annat behov av att ta fram dokumenterade riktlinjer som anger roll- och ansvarsfördelningen, både inom den egna förvaltningen samt gränsdragningen mellan serviceförvaltningen som leasinggivare och övriga verksamheter som leasingtagare. Vidare att ta fram riktlinjer som beskriver hur användandet av kommunens fordon ska ske, samt att det upprättas ett systematiskt uppföljningsarbete för att säkerställa en korrekt hantering och för att stärka den interna kontrollen.

En förstudie har genomförts avseende **upphandling av drift av särskilt boende**. Förstudien indikerade på brister i beslutsprocessen vilket resulterade i ett antal frågor utifrån rekommendationer ställda till omsorgsnämnden och kommunstyrelsen.

Revisionsrapporter och förstudier under verksamhetsåret 2019, samt svar från styrelsen och nämnderna

Granskning av årsredovisning 2019

Syftet med granskningen är att ge kommunens revisorer underlag för sin skriftliga bedömning om årsredovisningen är upprättad i enlighet med lagens krav och god redovisningssed samt om resultatet är förenligt med de mål fullmäktige beslutat.

Bedömning

Vi bedömer att årsredovisningen i allt väsentligt redogör för utfallet av verksamheten, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen på ett rättvisande sätt år 2019.

Kommunen lever upp till kommunallagens krav på en ekonomi i balans i och med årets resultat. Enligt balanskravsutredningen uppgår årets resultat efter balanskravsjusteringar till 100,5 mnkr. I avstämningen avräknas realisationsvinster av med 6,9 mnkr. Det görs en avsättning till resultatutjämningsreserven med 60 mnkr, vilken därmed uppgår till 236,6 mnkr.

Vi bedömer att utfallet är förenligt med fullmäktiges mål för god ekonomisk hushållning i det finansiella perspektivet. Av de finansiella målen för år 2019 uppfylls båda de finansiella målen.

Vi kan inte uttala oss om måluppfyllelse för målet att kommunens alla verksamheter ska bedrivas på ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt eftersom det inte framgår av återrapporteringen på vilken grund som bedömning har gjorts att målet inte är uppnått men att trenden är positiv eller går i rätt riktning

Vi bedömer, utifrån årsredovisningens återrapportering, att verksamhetens utfall är delvis är förenligt med fullmäktiges övergripande mål för verksamheten. Av återrapporteringen framgår att 27 % av de beslutade målen är uppnådda, medan 64 % inte är uppnådda men har en positiv trend medan 9 % av målen inte är uppnådda och har en negativ trend. Flera av målen är av långsiktig karaktär, vi bedömer att det vore värdefullt att sätta delmål för att tydligare kunna mäta måluppfyllelsen för dessa mål.

Vi bedömer att räkenskaperna i allt väsentligt uppfyller kraven på rättvisande räkenskaper och är upprättade enligt god redovisningssed. Anpassning till lagen om kommunal bokföring och redovisning har genomförts enligt god redovisningssed vad gäller återföring av tidigare uppskrivning av finansiella anläggningstillgångar.

Rapporten har överlämnats till **kommunstyrelsen** den 15 april 2020 för beaktande och åtgärd.

Granskning av delårsrapport 2019

Granskningen syftar till att ge revisorerna underlag för sin skriftliga bedömning, vilken skall biläggas delårsrapporten i samband med fullmäktiges behandling av densamma.

Granskningen ska besvara revisionsfrågor om delårsrapporten upprättats enligt lagens krav och god redovisningssed, samt om resultaten i delårsrapporten förenliga med de av fullmäktige fastställda

målen för god ekonomisk hushållning, d.v.s. om det finns förutsättningar att målen kommer att uppnås.

Bedömning

Delårsrapporten är i allt väsentligt är upprättad i enlighet med lagens krav och god redovisningssed i övrigt, men att anpassning behöver göras till lagen om kommunal bokföring och redovisning. Det gäller till exempel värderingen av innehavet i Kommuninvest.

Det prognostiserade resultatet är förenligt med de finansiella mål som fullmäktige fastställt i budget 2019. Prognosen visar att målen uppfylls både år 2019 och för en rullande femårsperiod.

Delårsrapportens återrapportering av verksamhetsmålen är delvis förenligt de av fullmäktige fastställda målen i budget 2019. Av de 25 målen redovisas tre som uppnådda, 21 är på väg mot en positiv utveckling medan ett inte bedöms kunna uppnås. Av uppdragen är ett utfört och resterande 18 är på väg att utföras.

Granskning av barn i behov av särskilt stöd

Syftet är att granska om utbildningsnämnden och Södermöre kommunalnämnd säkerställer att grundskolans stöd till elever i behov av stöd är ändamålsenligt, samt om utbildningsnämnden och Södermöre kommunalnämnd säkerställt att grundskolans undervisning för elever som har särskilda styrkor i olika ämnen är ändamålsenlig.

Har utbildningsnämnden och Södermöre kommunalnämnd säkerställt att grundskolans stöd till elever i behov av stöd är ändamålsenligt?

Har utbildningsnämnden och Södermöre kommunalnämnd säkerställt att grundskolans undervisning för elever som har särskilda styrkor i olika ämnen är ändamålsenlig?

Bedömning

Utbildningsnämnden och Södermöre kommunalnämnd säkerställer att grundskolans stöd till elever i behov av stöd är ändamålsenligt. Utbildningsnämnden och Södermöre kommunalnämnd inte helt säkerställer att grundskolans undervisning för elever som har särskilda styrkor i olika ämnen är ändamålsenlig.

Följande rekommendationer lämnades:

Utbildningsnämnden och Södermöre kommunalnämnd kan i större utsträckning säkerställa att kommunens handlingsplan för särskild begåvade elever är implementerad och används på skolorna.

Rapporten överlämnades till **Södermöre kommunalnämnd** och **utbildningsnämnden** 2019-12-18 med begäran om svar senast den 31 april 2020.

Södermöre kommunalnämnd och **utbildningsnämnden** har behandlat svar på revisorerna rapport 2020-04-22. Av nämndernas svar framgår att de under hösten 2019 har reviderat vägledningmaterial för särskilt begåvade elever och att implementeringsarbetet påbörjats för skolledare och pedagoger. Vägledningmaterialet revideras årligen.

Revisorerna har 2020-06-16 behandlat svaren och beslutat ovanstående granskning som avslutad.

Granskning av finanspolicy

Syftet var att granska att kommunstyrelsen säkerställer att finanspolicyen uppfyller kraven enligt kommunallagen kap 11 § 2–4?

Bedömning

Kommunstyrelsen säkerställer i allt väsentligt att finanspolicyen uppfyller kraven enligt kommunallagen kap 11§ 2–4. Det baserar vi på att finanspolicyen omfattar de områden som anges i kommunallagen, att det finns en organisation inom kommunen och i de kommunala bolagen för att hantera finansfrågor, att finanspolicyen inte utgör någon begränsning för kommunens och bolagens samlade verksamhet, att finanspolicyen stödjer fullmäktiges mål för god ekonomisk hushållning och att det finns en samordning utifrån koncernperspektivet.

Följande rekommendation lämnades:

Vi rekommenderar kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att uppdatera finanspolicyen utifrån gällande arbetsformer och ny lagstiftning samt att inkludera de kommunala bolagen.

Rapporten överlämnades till **kommunstyrelsen** 2020-02-26 men begäran om svar senast den 29 maj 2020.

Kommunstyrelsen har 2020-06-02, § 103, behandlat svar på rapporten. Av svaret framgår att rekommendationen kommer att beaktas och inkluderas i en uppdaterad finanspolicy, vilken även kommer att vara kompletterad med finansiella riktlinjer.

Revisorerna har 2020-06-16 behandlat svaren och beslutat ovanstående granskning som avslutad. Revisorerna avser att följa upp vidtagna åtgärder.

Granskning av intern kontroll

Syftet är att granska om kommunstyrelsen och nämnderna säkerställer att den interna kontrollen är tillräcklig?

Bedömning

Vi bedömer att kommunstyrelsen och nämnderna i allt väsentligt säkerställer att den interna kontrollen är tillräcklig. Vi grundar vår bedömning på att det finns styrdokument i form av reglemente och riktlinjer som anger ett gemensamt ramverk och mallar för intern kontroll. Kommunstyrelsen och samtliga nämnder har under den granskade perioden, genomfört riskanalyser, fastställt internkontrollplaner och behandlat uppföljning av beslutade planer. Det finns ett antal utvecklingsområden för att ytterligare förstärka den interna kontrollen. Identifierade risker finns inom stödprocesser och i mindre utsträckning inom lednings- och huvudprocesser. Uppföljningen av internkontrollplanerna saknar i flera fall beskrivning över vilka kontroller som utförts.

Rapporten är överlämnad till **kommunstyrelsen, kultur- och fritidsnämnden, omsorgsnämnden, samhällsbyggnadsnämnden, servicenämnden, socialnämnden, Södermöre kunddelsnämnd och utbildningsnämnden** med begäran om svar senast den 29 november 2019.

Kommunstyrelsen har behandlat svaret den 5 november 2019 i § 177. Av kommunstyrelsens svar framgår att utvecklingsområden och rekommendationer kommer utgöra underlag för fortsatt arbete med den interna kontrollen.

Kultur- och fritidsnämnden har behandlat svaret den 21 november 2019 i § 126.

Omsorgsnämnden har behandlat svaret den 28 november 2019 i § 82

Samhällsbyggnadsnämnden har behandlat svaret den 14 november 2019 i § 177

Servicenämnden har behandlat svaret den 27 november 2019 i § 141

Socialnämnden har behandlat svaret den 20 november 2019 i § 184

Södermøre kommundelsnämnd har anmält rapporten under informationsärenden den 16 oktober 2019 i § 72

Utbildningsnämnden har behandlat svaret den 20 november 2019 i § 87

Av ovanstående nämnders behandling av revisionsrapporten framgår att de avser vidta åtgärder utifrån revisorernas bedömningar och rekommendationer.

Revisorerna har 2019-12-18 behandlat svaren och beslutat ovanstående granskning som avslutad. Revisorerna har därefter kommunicerat rekommendationen att en utbildningsinsats genomförs för samtliga nämnder.

Granskning av socialnämndens verksamhets- och ekonomistyrning

Syftet är att granska om socialnämnden säkerställer en ändamålsenlig verksamhets- och ekonomistyrning med tillräcklig intern kontroll.

Bedömning

Bedömningen är att socialnämnden inte helt har säkerställt en ändamålsenlig verksamhets- och ekonomistyrning med tillräcklig intern kontroll. Nämnden behöver stärka sin roll gentemot förvaltningen vad avser verksamhetsplanering och ekonomisk styrning. Nämnden behöver mer aktivt hantera avvikelser som uppstår i verksamhet och ekonomi.

Följande rekommendationer lämnades:

Vi rekommenderar att i processerna utveckla det rehabiliterande förhållningssättet inom nämndens område, vilket även gäller för samverkan mellan HSL-verksamheten och funktionshinderomsorgen.

Vi rekommenderar att indikatorer och dess åsatta målvärde/ambitionsnivå behandlas av nämnden i samband med beslut om verksamhetsplanen.

Vi rekommenderar att arbetet med kostnadsjämförelser kompletteras med en systematiskt återkommande analys av den egna verksamhetens volymer och dess rimlighet.

Vi rekommenderar att utveckla ekonomistyrningen genom att öka transparensen, där nämnden för särskilt kritiska poster utvecklar verksamhetsmått som volymförändringar och nyckeltal. Exempelvis kan för olika typer av placeringskostnader redovisas volymer i form av dygn och genomsnittlig dygnskostnad. Vidare att i uppföljningsrapporten redovisa periodens utfall, samt i större utsträckning vilka förutsättningar avseende volymer och kostnadsutveckling som lämnad prognos bygger på. Vi rekommenderar även att bruttoredovisa viktiga intäkts- och kostnadsslag.

När det gäller resursfördelningen rekommenderar vi att i större utsträckning analysera vilka insatser som uppnått ett bra resultat och tvärtom. Detta för att på sikt kunna prioritera resurser mot de

insatser som ger störst effekt. Inom LSS rekommenderar vi att resursfördelningen sker utifrån en värdeytngdmätning eller motsvarande.

Rapporten är överlämnad till **socialnämnden** med begäran om svar senast den 29 november 2019.

Socialnämnden har behandlat svaret den 20 november 2019 i § 183. Av svaret framgår att flera av de rekommendationer som PwC har lämnat ligger i linje med det utvecklingsarbete som pågår. Ett utförligt svar lämnas för varje rekommendation. Avseende att utveckla ekonomistyrningen svarar nämnden att en översyn kommer att ske avseende att tydligare koppla nyckeltal och mätetal till den ekonomiska uppföljningen. Avseende bruttoredovisning och periodresultat lämnas en förklaring till nuvarande tillämpningen. Avseende resursfördelning utifrån värdeytngdmätning inom LSS, lämnas i svar att en sådan fördelning tidigare tillämpats, men bedömts vara kostnadsdrivande. Undersökning kommer dock att ske om det finns någon nyare modell som kan bidra till en mer effektiv och ändamålsenlig verksamhet. Avseende bedömningen att egenkontroller inte redovisas för nämnden, delar nämnden inte denna uppfattning. I svaret redovisas att denna del ingår i den redovisning som sker av det systematiska kvalitetsarbetet.

Revisorerna har 2019-12-18 behandlat svaret från nämnden och beslutat granskningen som avslutad.

Granskning av intrångsskydd

Granskningen syftar till att besvara följande revisionsfråga: Har kommunstyrelsen säkerställt att Kalmar kommuns nuvarande tekniska IT-säkerhet är tillräcklig för att reducera risker för obehörigt intrång till en acceptabel nivå?

Bedömning

Granskning visar att kommunstyrelsen ej har säkerställt att Kalmar kommuns nuvarande tekniska IT-säkerhet är tillräcklig för att reducera risker för obehörigt intrång till en acceptabel nivå.

Rapporten är överlämnad till **kommunstyrelsen** 2019-06-19.

Revisorerna har vid revisionsammansammanträde 2020-06-06 erhållit en återkoppling från verksamheten avseende vidtagna åtgärder och hur arbetet bedrivs framåt. Revisorerna har beslutat att under år 2021 genomföra en uppföljning av tidigare genomförd granskning.

Granskning av kommunstyrelsens näringslivsarbete

Granskningen syftar till att besvara om kommunstyrelsen bedriver ett ändamålsenligt näringslivsarbete.

Bedömning

Granskningen visar att kommunstyrelsen i allt väsentligt bedriver ett ändamålsenligt näringslivsarbete. Vi grundar vår bedömning på att det finns mål för näringslivsarbetet, att arbetet som bedrivs skapar förutsättningar för ett gott näringslivsklimat, att organisation och ansvar för arbetet är fördelat mellan kommunstyrelsens avdelningar, samhällsbyggnadsförvaltningen och de tre helägda kommunala bolag KIFAB i Kalmar AB, Destination Kalmar AB och Kalmar Science Park AB samt att det bedrivs en rad olika aktiviteter gentemot näringslivet som ska stödja kommunens utveckling.

Följande rekommendationer lämnades:

Att fler mål sätts för näringslivsarbetet för att än bättre kunna utläsa hur framgångsrikt arbetet är.

Att kommunstyrelsen säkerställer att allt arbete bedrivs med en gemensam målbild.

Vi anser att kommunen bör överväga huruvida ett näringslivspolitiskt program ska arbetas fram. Detta bör ske med aktörer i kommunen och dess bolag, men även i dialog med näringslivet.

Rapporten är överlämnad till **kommunstyrelsen** 2019-11-21 med begäran om svar senast 27 mars 2020.

I **kommunstyrelsens** svar från 2020-03-03 kommenteras hur styrelsen ser på de lämnade rekommendationerna. Av svaret framgår att inga särskilda åtgärder vidtas med utgångspunkt från lämnade rekommendationer. I svaret kommenteras hur nuvarande verksamhet förhåller sig till respektive lämnad rekommendation.

Revisorerna beslutar 2020-04-28 granskningen som avslutad.

Uppföljning av granskning - kommunens inköpsprocess

Syftet med uppföljningen är att granska vad kommunstyrelsen har åtgärdat utifrån rekommendationerna och det svar som styrelsen avlämnade i samband med behandlingen av rapporten från år 2017.

I samband med uppföljningen ställdes följande kompletterade fråga: Hur sker ett förebyggande arbete mot korruption i samband med upphandling och inköp?

Bedömning

Vi bedömer att kommunstyrelsen har förbättrat styrningen över upphandlingsverksamheten genom policy som uttrycker inriktning och ambitioner för verksamheten och genom beslut om riktlinjer för direktupphandlingar och processbeskrivningar. Vidare genom tydliggörande av organisation och delegation, samt i och med att området behandlas i riskanalyser och internkontrollplaner.

Bedömningen är att det sker ett förebyggande arbete mot korruption. Detta grundar vi på att kommunstyrelsen beslutat om riktlinjer och att ett aktivt arbete skett för att göra riktlinjerna kända i organisationen. Vidare i och med att riktlinjernas implementering följs upp i samband med internkontrollplanen.

Uppföljningen överlämnades till **kommunstyrelsen** 2019-12-18 med begäran om svar senast den 30 april 2020.

Kommunstyrelsen behandlade svaret 2020-05-05. Av svaret framgår att en extern genomlysning av inköpsorganisationen har genomförts. Genomlysningen har föranlett en fördjupad genomgång av processerna. Arbete sker med tydligare intern rutinbeskrivning där processen och de olika ansvarsnivåerna anges. I detta ligger även ansvar för avtalsuppföljning. Ett nytt systemstöd kommer att implementeras, vilket kommer att kunna ligga till grund för analys och uppföljning av avtalstrohet och kommande behov av ramavtal.

Revisorerna har 2020-06-16 behandlat kommunstyrelsens svar och beslutat granskningen som avslutad.

Uppföljning enhetschefer inom omsorgsnämnden

Uppföljningen syfte var att granska vilka åtgärder som omsorgsnämnden vidtagit utifrån lämnade rekommendationer.

Bedömning

Det pågår ett utvecklingsarbete på omsorgsförvaltningen för att skapa förutsättningar för enhetscheferna att fullt ut kunna fungera i sin roll. De flesta rekommendationerna har beaktats i detta utvecklingsarbete som är en pågående process inom omsorgsförvaltningen.

Uppföljningen överlämnades till förvaltningschefen för att kunna anmälas till nämnden.

Granskning av styrande dokument

Syftet är att granska om kommunstyrelsen säkerställer att upprättade styrdokument är aktuella och att de implementeras i verksamheterna.

Bedömning

Kommunstyrelsen säkerställer i allt väsentligt att upprättade styrdokument är aktuella och att de implementeras i verksamheterna. Vi grundar bedömningen på att det finns ändamålsenliga rutiner för att hålla dokumenten aktuella och uppdaterade, det huvudsakligen finns rutiner för att systematisera och klassificera samt att revidera dokumenten. I syfte att ytterligare stärka den interna kontrollen i hanteringen anser vi att kommunstyrelsen bör se till att befintliga rutiner kompletteras med tydliga rutiner för den formella hanteringen vid utrangering av styrdokument och rutiner för att förse dokumenten med beslutshistorik när fullmäktige beslutar om ändringar i gällande dokument

Det finns rutiner för att implementera och följa upp efterlevnaden av styrdokument. Vi anser att kommunstyrelsen behöver säkerställa att den uppföljning som delges fullmäktige vad gäller tillämpningen av styrdokument ger information om i vilken utsträckning styrdokumentet är implementerat i organisationen, liksom att uppföljningen av om dokumentet tillämpas görs utifrån styrdokumentets syfte och målsättningar.

Följande rekommendationer lämnades:

Vi rekommenderar kommunstyrelsen att vid beredning av ett styrdokument granska dess syfte och målsättning i förhållande till befintliga resurser och organisation för implementering.

Rapporten har överlämnats till **kommunstyrelsen** 2020-04-15 med begäran om svar senast den 30 september 2020.

Kommunstyrelsen har behandlat svar 2020-09-01, §130. Av svaret framgår bland annat åtgärder för ett bättre stöd avseende uppföljning, uppdatering och makulering av styrande dokument, med fasta intervall för varje dokument.

Revisorerna behandlade svaret från kommunstyrelsen 2020-09-24 och beslutade granskningen som avslutad.

Granskning av fastighetsunderhåll

Syftet är att granska om servicenämnden har ändamålsenliga rutiner och intern kontroll för planering och genomförande av kommunens fastighetsunderhåll.

Bedömning

Servicenämnden har inte helt ändamålsenliga rutiner med tillräcklig intern kontroll för planering och genomförande av kommunens fastighetsunderhåll. Bedömningen grundas på att det inte finns ett fastighetssystem som uppdateras fortlöpande och på att den underhållsplanering som sker i sidoordnade system bedöms som sårbar vid skifte av personal samt slutligen att arbetssättet ger en svag intern kontroll. Vidare bedömer vi att nämnden behöver tydliggöra kommunens fastighetsunderhåll i samband med budgetberedning samt även i övrigt genom målambitioner och uppföljning av nyckeltal.

Följande rekommendationer lämnades:

Vi rekommenderar, för att ge stöd för att bättre kunna kommunicera ett samlat underhållsbehov, för att reducera den sårbarhet som sidoordnade system innebär, samt för att stärka den intern kontrollen, att nämnden säkerställer att ett uppdaterat fastighetssystem ligger till grund för den underhållsplanering som sker.

Vi rekommenderar att nämnden i större utsträckning tydliggör och kommunicerar behovet av underhållsinsatser i samband med kommunens budgetprocess. För sådana framställningar erhålls med ett uppdaterat fastighetssystem en bättre grund för att kunna redovisa och kommunicera behov på kort och lång sikt.

Vi rekommenderar att nämnden utvecklar målambitioner inom området, samt följer upp nyckeltal avseende fastighetsunderhåll för olika verksamhetsområden och fastighetstyper.

Rapporten har överlämnats till **servicenämnden** 2020-04-15 med begäran om svar senast den 30 september 2020.

Servicenämnden har 2020-09-30, § 92, behandlat svar på revisionsrapporten. Av svaret framgår vilka förbättringar som nämnden avser genomföra utifrån bedömningar och rekommendationer, bl a att resurser tillförs för att bygga upp fastighetssystemet, samt att ta fram nyckeltal som stöd för att följa upp målambitioner avseende fastighetsunderhåll. Vidare att till år 2022 kunna presentera en systembaserad femårsplan för underhållet.

Revisorerna behandlade svaret från servicenämnden 2020-10-22 och beslutade granskningen som avslutad.

Förstudie former för genomförande av projektet Kalmarsundsverken

Förstudien syftar till att ge underlag till revisorernas riskanalys och kunna ligga till grund för att bestämma om eventuella fördjupade granskningsinsatser.

Bedömning

Den sammantagna bedömningen är inom ramen för förstudiens iakttagelser, är att det inom bolaget

har skapats förutsättningar för goda förberedelser för projektets genomförande. Vi bedömer att det finns en återkommande rapportering om projektet till styrelsen, med en spårbarhet i protokollen.

Vi ser i detta skede ingen anledning till fördjupad granskning, men rekommenderar lekmannarevisorerna, att när projektet går vidare i Fas 2 följa upp att det sker en rapportering till bolagets styrelse som är tillräckligt transparent vad avser verksamhetsmässiga och ekonomiska aspekter.

Förstudier önskade händelser inom Södermöre kommunalnämnd och utbildningsnämnden

Förstudien syftar till att ge underlag för revisorernas riskanalys och kunna ligga till grund för att besluta om eventuella fördjupade granskningsinsatser.

Bedömning

Utifrån genomförd förstudie görs bedömningen att ingen fördjupad granskning behöver ske.

Förstudien kan överlämnas till Södermöre kommunalnämnd och utbildningsnämnden för att påtala att området bör beaktas i nämndernas riskanalys och internkontrollarbete.

Förstudien är överlämnad till **Södermöre kommunalnämnd** och **utbildningsnämnden** 2019-12-18.

Förstudie vindkraft

Förstudien syftar till att ge underlag till revisorernas riskanalys och kunna ligga till grund för att bestämma om eventuella fördjupade granskningsinsatser.

Bedömning

Vindkraftverk finns i **Kalmar kommun (servicenämnden äga och förvalta) och Kalmarhem AB (andelar och aktier)**. Efter genomgången av befintligt material och de motioner som lämnats in och även besvarats av kommunfullmäktige bedömer vi att det inte finns något skäl att göra någon fördjupad granskning.

Förstudie Kalmar kommuns arbete med den demografiska utvecklingen

Förstudien syftar till att ge underlag till revisorernas riskanalys och kunna ligga till grund för att bestämma om eventuella fördjupade granskningsinsatser.

Bedömning

Kommunstyrelsen, omsorgsnämnden, Södermöre kommunalnämnd och utbildningsnämnden arbetar med den demografiska utvecklingen i samband med budgetprocessen, exploatering av nya områden och lokalförsörjning, resursfördelning i verksamheten samt i och med att nämndernas organisation och verksamhet anpassas efter demografiska förändringar. Nämnderna som påverkas mest av den demografiska förändringen har historiskt fått full kompensation för förändringarna, men i takt med sämre ekonomiska förutsättningar för hela kommunsektorn kommer detta att ställa krav på politiska prioriteringar.

Vi bedömer att det inte finns något skäl att göra någon fördjupad granskning inom området.

Lekmannarevision

På samtliga kommunala helägda kommunala bolag har följande revisionsfråga ställts:

Säkerställer bolagsstyrelsen att den interna kontrollen är tillräcklig.

Till respektive bolag har en rapport och ett missivbrev överlämnats och där svar har begärts till den 30 september 2020 på planerade åtgärder med anledning av gjorda iakttagelser och den revisionella bedömningen.

Under respektive bolag nedan redovisas den övergripande revisionella bedömningen.

Kalmar Kommunbolag AB

Vi bedömer att styrelsen i Kalmar Kommunbolag AB i allt väsentligt säkerställer att den interna kontrollen är tillräcklig. Vår bedömning grundar sig på att styrelsen för Kalmar Kommunbolag AB har beslutat om ett ramverk och mallar för intern kontroll. Ramverket är även beslutat av respektive styrelse i de majoritetsägda dotterbolagen. Det genomförs årligen en riskanalys som omfattar bolagets verksamhet och ekonomi. Riskanalysen bereds av ledande tjänstepersoner och tillställs styrelsen för beslut. Vi bedömer att en internkontrollplan upprättas baserat på genomförd riskanalys, men att den inte tas upp för separat beslut i Kalmar Kommunbolags styrelse. Hanteringen överensstämmer inte med de riktlinjer som styrelsen beslutat om.

Följande rekommendationer lämnades:

Vi rekommenderar Kalmar Kommunbolags styrelse att följa upp att de majoritetsägda dotterbolagen efterlever beslutade policy och riktlinjer för intern kontroll.

Destination Kalmar AB

Vi bedömer att styrelsen i Destination Kalmar AB i allt väsentligt säkerställer att den interna kontrollen är tillräcklig. Vår bedömning grundar sig på att styrelsen för Destination Kalmar AB har beslutat om ett ramverk och mallar för intern kontroll, att det genomförs riskanalys som omfattar bolagets verksamhet och ekonomi samt att riskanalysen bereds av ledande tjänstepersoner och tillställs styrelsen för beslut.

Vi har noterat att riskanalysen inte omfattar några IT-risker vilket ramverket föreskriver.

Kalmar Hamn AB

Vi bedömer att styrelsen i Kalmar Hamn AB i allt väsentligt säkerställer att den interna kontrollen är tillräcklig. Vår bedömning grundar sig på att styrelsen i Kalmar Hamn AB har beslutat om ramverk och mallar för intern kontroll, att det genomförs en riskanalys som omfattar bolagets verksamhet och ekonomi samt att förändringar i riskanalysen bereds av ledande tjänstepersoner och tillställs styrelsen för beslut, men att det inte fullt ut sker enligt de beslutade riktlinjerna eftersom det saknas en internkontrollplan enligt bilaga 2 Vi bedömer vidare att riskanalysen med tillhörande information om åtgärder och uppföljning behöver uppdateras. Risktalen bör räknas om när åtgärder har vidtagits som bedömts ha gett önskad effekt. Det bör läggas till en åtgärd för risken för brand vid lagring av flis. Uppföljningen i tertialrapport och årsrapport sker på en övergripande nivå där kontrollmål och utfallet av dessa inte framgår. Vi anser att uppföljningen av genomförda åtgärder behöver förtydligas.

Kalmar Science Park AB

Vi bedömer att styrelsen i Kalmar Science Park AB i allt väsentligt säkerställer att den interna kontrollen är tillräcklig. Vår bedömning grundar sig på att styrelsen för Kalmar Science Park AB har beslutat om ett ramverk och mallar för intern kontroll, att det genomförs riskanalys som omfattar

bolagets verksamhet och ekonomi samt att riskanalysen bereds av ledande tjänstemän och tillställs styrelsen för beslut. Vi bedömer att internkontrollplan upprättas baserat på genomförd riskanalys och att den tas upp för beslut i bolagsstyrelsen. Vi bedömer att uppföljning av beslutad riskanalys och upprättad internkontrollplan till styrelsen i Kalmar Science Park AB i allt väsentligt görs enligt beslutade riktlinjer. Vi bedömer att kontrollmomenten i internkontrollplanen för Kalmar Science Park AB bland annat syftar till att införa och vidmakthålla vissa rutiner. Resultatet av internkontrollarbetet blir därmed att risker kontinuerligt bevakas genom att dessa rutiner har införts.

Kalmar Vatten AB

Vi bedömer att styrelsen i Kalmar Vatten AB inte säkerställer att den interna kontrollen är tillräcklig. Vår bedömning grundar sig på att styrelsen i Kalmar Vatten AB har beslutat om ramverk och mallar för intern kontroll, att det genomförs en riskanalys som omfattar bolagets verksamhet och ekonomi, att riskanalysen bereds av ledande tjänstepersoner, men att den inte tillställs styrelsen för beslut. Vi bedömer vidare att styrelsen varken fastställer en internkontrollplan eller en riskanalys, men att ledningsgruppen gör en uppföljning av internkontrollplanen trots att den inte beslutats av styrelsen. Vi ser det som en brist att beslutade mallar inte används.

Kalmar Öland Airport AB

Vi bedömer att styrelsen i Kalmar Öland Airport AB i allt väsentligt säkerställer att den interna kontrollen är tillräcklig. Vår bedömning grundar sig på att styrelsen i Kalmar Öland Airport AB har beslutat om ramverk och mallar för intern kontroll, att det genomförs riskanalys som omfattar bolagets verksamhet och ekonomi samt att riskanalysen bereds av ledande tjänstepersoner och tillställs styrelsen för beslut, men att det inte fullt ut sker enligt de beslutade riktlinjerna eftersom det saknas en internkontrollplan enligt bilaga 2. Vi bedömer att uppföljning av beslutade kontrollmoment till styrelsen i Kalmar Öland Airport AB delvis görs i enlighet med beslutade riktlinjer. Rapportering till styrelsen sker tre gånger per år inom ramen för två tertiärrapporter och en årsrapport. Vi bedömer att underlagen till uppföljningen kan förtydligas genom att beslutad blankett används för uppföljning av kontrollmomenten.

Kalmarhem AB

Vi bedömer att styrelsen i Kalmarhem AB i allt väsentligt säkerställer att den interna kontrollen är tillräcklig. Vår bedömning grundar sig på att styrelsen för Kalmarhem AB har beslutat om ett ramverk och mallar för intern kontroll, att det genomförs riskanalyser som omfattar bolagets verksamhet och ekonomi samt att riskanalysen bereds av ledande tjänstemän och tillställs styrelsen för beslut, men att det inte fullt ut sker enligt de beslutade riktlinjerna eftersom det saknas en internkontrollplan enligt bilaga 2. Vi bedömer att uppföljning av beslutade kontrollmoment till styrelsen i Kalmarhem AB delvis görs i enlighet med beslutade riktlinjer. Rapportering till styrelsen sker tre gånger per år inom ramen för två tertiärrapporter och en årsrapport. Vi bedömer att underlagen till uppföljningen kan förtydligas genom att beslutad blankett används för uppföljning av kontrollmomenten. Uppföljning sker idag utifrån respektive avdelnings handlingsplan.

KIFAB i Kalmar AB

Vi bedömer att styrelsen i KIFAB i Kalmar AB i allt väsentligt säkerställer att den interna kontrollen är tillräcklig. Vår bedömning grundar sig på att styrelsen i KIFAB i Kalmar AB har beslutat om ett ramverk och mallar för intern kontroll, att det genomförs riskanalys som omfattar bolagets verksamhet och ekonomi samt att riskanalysen bereds av ledande tjänstepersoner och tillställs styrelsen för beslut, men att det inte fullt ut sker enligt de beslutade riktlinjerna eftersom det saknas en internkontrollplan enligt bilaga 2. Vi bedömer att uppföljning av beslutade kontrollmoment till styrelsen i KIFAB i Kalmar AB delvis görs i enlighet med beslutade riktlinjer. Rapportering till styrelsen

sker tre gånger per år inom ramen för två tertialrapporter och en årsrapport. Vi bedömer att underlagen till uppföljningen kan förtydligas genom att beslutad blankett används för uppföljning av kontrollmomenten.

I och med att arbete påbörjats med att omarbete regelverket för bolagens interna kontroll, har lekmannarevisorerna önskat ett samlat svar från koncernmoderbolaget, **Kalmar Kommunbolag**.

Koncernmoderbolaget har vid styrelsesammanträde 2021-04-07 behandlat nytt ramverk i syfte att efterlikna det regelverk som tillämpas i kommunen, samt att hantera de förbättringsområden som framkommit i granskningarna.

Revisionsrapporter och förstudier under verksamhetsåret 2020, samt svar från styrelsen och nämnderna

Granskning av årsredovisning 2020

Syftet med granskningen är att ge kommunens revisorer underlag för sin skriftliga bedömning om årsredovisningen är upprättad i enlighet med lagens krav och god redovisningssed samt om resultatet är förenligt med de mål fullmäktige beslutat.

Bedömning

Vi bedömer att förvaltningsberättelsen innehåller information enligt LKBR och RKR:s rekommendationer både för kommun och kommunkoncern. Drift- och investeringsredovisningen överensstämmer med RKR R 14, men bör kompletteras med beskrivning av samband med övriga delar av årsredovisningen, budgetens uppbyggnad samt principer för ekonomistyrning och internredovisning.

Kommunen lever upp till kommunallagens krav på en ekonomi i balans för år 2020. Det finns inga negativa resultat att återställa från tidigare år. Avsättning görs till resultatutjämningsreserven med 60,0 mnkr, vilken därmed uppgår till 296,6 mnkr.

I årsredovisningen görs en avstämning mot kommunens mål för god ekonomisk hushållning som fastställts i budget för 2020. Av de finansiella målen för år 2020 uppfylls båda målen. Målet att kommunens alla verksamheter ska bedrivas på ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt bedöms inte vara uppnått, men ha en positiv utveckling. Uppföljning görs av beslutade verksamhetsmål. Av återrapporteringen framgår att 18 % av de beslutade målen är uppnådda, medan 52 % inte är uppnådda men har en positiv trend och 30 % av målen inte är uppnådda och har en negativ trend. Till delar saknas en tydlighet i vad som ligger till grund för bedömning av verksamhetsmålen utveckling. Vi bedömer att tydligare indikatorer och delmål skulle öka transparensen avseende hur ett mål utvecklas.

Styrelsen lämnar en sammanfattande bedömning avseende den samlade måluppfyllelsen avseende god ekonomisk hushållning för år 2020. Bedömningen i årsredovisningen är att Kalmar kommun i stort lever upp till kraven om god ekonomisk hushållning.

Vi bedömer att räkenskaperna i allt väsentligt är rättvisande. Räkenskaperna är upprättade i enlighet med god redovisningssed.

Rapporten har överlämnats till **kommunstyrelsen** den 15 april 2021 för beaktande och åtgärd.

Granskning av delårsrapport 2020

Granskningen syftar till att ge revisorerna underlag för sin skriftliga bedömning, vilken skall biläggas delårsrapporten i samband med fullmäktiges behandling av densamma.

Granskningen ska besvara revisionsfrågorna om delårsrapporten upprättats enligt lagens krav och god redovisningssed, samt om resultaten i delårsrapporten förenliga med de av fullmäktige fastställda målen för god ekonomisk hushållning, d.v.s. om det förutsättningar att målen kommer att uppnås.

Bedömning

Grundat på den översiktliga granskningen har det inte kommit fram några omständigheter som ger anledning att anse att delårsbokslutet för Kalmar kommun inte, i allt väsentligt, är upprättad i

enlighet med lagens krav och god redovisningssed i övrigt. Driftsredovisningen har anpassats till RKR 14. Anpassning till god redovisningssed kvarstår för redovisning av gatukostnadsersättningar och för utformning av investeringsredovisningen. Rekommendationen är att denna anpassning görs senast i årsredovisning 2020.

Det har inte kommit fram några omständigheter som ger anledning att anse att det prognostiserade resultatet inte skulle vara förenligt med de finansiella mål som fullmäktige fastställt i budget 2020. Bedömningen är dock att målet avseende ändamålsenlighet och kostnadseffektivitet saknar grund för bedömning. Det har inte kommit fram några omständigheter som ger anledning att anse att det prognostiserade resultatet inte skulle vara delvis förenligt med de verksamhetsmål som fullmäktige fastställt i budget 2020. För målen som avser år 2020 är hälften uppnådda eller har en positiv utveckling medan för de långsiktiga målen är 87,5 % uppnådda eller har en positiv utveckling. Det noteras att två av målen år 2020 med negativ utveckling inte bedöms uppnås på grund av Coronapandemin.

Granskning av hantering av leverantörsfakturor

Granskningen syftar till att granska den interna kontrollen i system och rutiner avseende hantering av leverantörsfakturor.

Bedömning

Bedömningen är att kommunstyrelsen och nämndernas interna kontroll avseende hanteringen av leverantörsfakturor inte är helt tillräcklig.

Bedömning grundades på att två fakturasystem försvårar hanteringen av leverantörsfakturor. Arbetet med införandet av Proceedo och e-handel bör struktureras och förankras i organisationen. Det är viktigt att öka takten i införandet av Proceedo och beställningar via e-handel, i syfte att få en effektivare och säkrare fakturahantering.

Stickprovskontrollerna inom ramen för den interna kontrollarbetet behöver ses över för att säkerställa att tillräckligt många stickprov sker. Om inga avvikelser hittas i de stickprov som sker kan det vara ett tecken på att metodiken och/eller urvalets storlek behöver ses över.

Det bör vara en större enhetlighet i handläggningen av leverantörsfakturor mellan förvaltningarna. Kommunstyrelsen behöver säkerställa att kontrollerna enligt reglementet sker, dvs vilka kontroller som ska utföras av ekonomihandläggare på ekonomi- och lönecenter och vilka kontroller som ska utföras av beställare/mottagande verksamhet.

Bedömningen är att revisionsfrågan om fakturorna uppfyller kravet på fullständig verifikation som ej är uppfyllt. En hög andel fakturor uppvisar avvikelser vad avser angivande av syfte och deltagare, momsavdrag, vad affärshändelsen avser, felkonteringar samt attest hänförlig till egen person.

Följande rekommendationer lämnades

Vi rekommenderar att en attestrad läggs till för att öka spårbarheten av vem som har utfört respektive kontroll samt att det inte ska vara systemmässigt möjligt att ändra i attestraden, utan spårbarhet, när mottagningsattest är utförd.

Vi rekommenderar att gemensamma utbildningsinsatser anordnas vid jämna mellanrum för att säkerställa tillämpning av regler och riktlinjer samt för att upplysa om nyheter och förändringar inom redovisningsområdet.

Vi rekommenderar att kultur- och fritidsförvaltningen uppdaterar sin förteckning med skrivningen avseende förändringar i attestförteckningen under löpande år.

Vi rekommenderar att liknande hantering med beställning via serviceportal införs även för Proceedo för att säkerställa att samtliga uppgifter är angivna, att beställningen görs av rätt person samt att spårbarheten förbättras.

Vi rekommenderar att utfallet av granskningen kommuniceras till ekonomihandläggare och attestanter i form av utbildningsinsats för att framgent uppnå en bättre följsamhet gentemot lagens krav, riktlinjer och rutiner.

Vi beslutade vid vårt sammanträde den 24 september 2020 att överlämna upprättad rapport till **kommunstyrelsen**, med önskan om svar senast den 29 januari 2021.

Kommunstyrelsen har behandlat svar på rapporten 2021-02-02, § 19. Av svaret framgår att kommunstyrelsen bekräftar rekommendationerna. Bl a med anpassningar av reglemente för kontroll av verifikationer till e-handelssystemet, samt instruktioner för hantering av modul och utbildningar för hantering av leverantörsfakturor. Vidare kommer översyn att ske inom ramen för internkontrollarbetet vad avser metodik och urvalets storlek.

Revisorerna har behandlat svaret från kommunstyrelsen 2021-02-25 och beslutat att granskningen är avslutad. Revisorerna kommer att följa upp svaret genom att i slutet av år 2021 ställa frågor till kommunstyrelsen.

Granskning av hjälpmedelsnämnden (gemensam nämnd)

Granskningen har genomförts som en gemensam granskning av revisorerna från samtliga länets kommuner.

Syftet har varit att granska om hjälpmedelsnämnden säkerställer att verksamheten bedrivs ändamålsenligt och med tillräcklig intern kontroll samt om lagerhanteringen sker enligt god redovisningssed och med tillräcklig intern kontroll.

Bedömning

Bedömningen är att hjälpmedelsnämnden inte helt säkerställer att verksamheten bedrivs ändamålsenligt och med tillräcklig intern kontroll.

Vidare att hjälpmedelsnämnden inte helt säkerställer att lagerhanteringen sker enligt god redovisningssed, men att lagerhanteringen sker med tillräcklig intern kontroll.

Följande rekommendationer lämnades

att ta initiativ till en översyn av avtal, bilagor och reglemente och föreslå medlemskommunerna ändring av budget- och verksamhetsuppföljning så att en samstämmighet råder mellan dokumenten.

att ta initiativ att tydliggöra roller och ansvar mellan Kalmar kommun som värdkommun och nämnden.

att det upprättas en mall för granskning av protokollen som justeringspersoner kan ha som stöd för att säkerställa riktigheten innan de signerar.

att nämnden efter verksamhetsföreträdarnas beredning, i större utsträckning involveras i målarbetet, vilka mål som ska följas och vilka ambitioner som ska gälla för nyckeltalen/indikatorerna.

att omsättning av hjälpmedel särredovisas i ett eget diagram för att särskilja kostnadsstället från övriga driftkostnader/-intäkter. Säkerställ även att varje års resultat redovisas var för sig samt att det inte uppstår differenser mellan inköp och försäljning i samband med verksamhetsårens slut.

att överväga att fastställa riktlinjer för arbetet med intern kontroll.

att återstående del av lagret som bedöms sakna värde utrangeras så snart som möjligt och att kostnaden tas senast per 31 december 2020.

att rutinen för värdering av lagret stärks genom att det minst årligen sker en prövning av vilka utgående artiklar som bör utrangeras.

att säkerställa att det finns en post i driftbudgeten för utrangering av tillbehör och reservdelar som täcker den årliga kostnaden för lagervärdering.

Ett gemensamt missiv har lämnats till **hjälpmedelsnämnden** med önskan om svar senast den 29 januari 2021.

Hjälpmedelsnämnden har 2021-01-28, § 1, behandlat svar på rapporten. Hjälpmedelsnämnden behandlar i svaret rekommendationerna var för sig där det redovisas för genomförda och planerade åtgärder i enlighet med lämnade rekommendationer.

Revisorerna behandlade svaret från nämnden 2021-02-25 och beslutade att granskningen är avslutad.

De revisorer som ingår i revisionsgruppen för bevakning hjälpmedelsnämnden planerar att följa upp granskningen genom en särskild hearing med nämnden.

Granskning av rektors förutsättningar

Syftet har varit att granska om utbildningsnämnden och Södermöre kommunaldelsnämnd säkerställer ändamålsenliga förutsättningar för rektorerna i Kalmar kommun.

Bedömning

Utifrån bedömningen av respektive revisionsfråga gör vi en samlad bedömning att utbildningsnämnden och Södermöre kommunaldelsnämnd i allt väsentligt säkerställer ändamålsenliga förutsättningar för rektorerna i Kalmar kommun.

Vi beslutade vid vårt sammanträde den 22 oktober 2020 att överlämna upprättad rapport till utbildningsnämnden och Södermöre kommunaldelsnämnd. Utifrån rapportens bedömningar beslutades att inte var behövligt att begära något svar från nämnderna.

Granskning av lokalförsörjning

Syftet med granskningen var att granska att kommunstyrelsen och servicenämnden har ändamålsenliga rutiner och tillräckliga beslutsunderlag för att säkerställa kommunens lokalförsörjningsbehov.

Bedömning

Bedömningen visade att kommunstyrelsen och servicenämnden inte helt säkerställer ändamålsenliga rutiner och tillräckliga beslutsunderlag för kommunens lokalförsörjningsbehov.

Bedömningen grundas på att det finns processer, organisering och beslutsunderlag som stöd för lokalförsörjningsprocessen, men att processen behöver utvecklas genom politiskt beslutade riktlinjer

som stöd för kommunens lokalförsörjning. Vidare att bättre framförhållning och långsiktighet behöver skapas genom att servicenämnden behandlar en kommungemensam lokalförsörjningsplan till grund för den övergripande beredningen av kommunens investeringsbudget. Servicenämnden bör också följa upp nyckeltal kopplade till en effektiv lokalförsörjning, som nyttjandegrad och yteffektivitet.

Följande rekommendationer lämnades:

att fatta politiskt beslut om en policy/riktlinje för lokalförsörjningsprocessen genom styrande dokument. I policy/riktlinjer bör behandlas strategier, principer, roller och ansvar, samt hur lokalförsörjningsbehov ska framställas.

att servicenämnden ansvarar för att upprätta en kommungemensam lokalförsörjningsplan med en tidshorisont på upp till tio år, som redovisar nuläge, behov utifrån demografiska förutsättningar och reinvesteringsbehov, samt att hänsyn tas till övrig samhällsplanering, markresurser, fysisk planering och genomförandekapacitet.

att det till grund för den kommungemensamma planen upprättas förvaltningsvisa planer per lokalkategori som beslutas i respektive nämnd.

att servicenämnden följer upp nyckeltal för lokalbeståndets nyttjandegrad och yteffektivitet.

att det finns lokalfunktionsprogram till grund för kvalitet, egenskaper och dimensionering av alla typer av vanligt förekommande lokaltyper.

att tydliggöra principer för i vilka fall det kan vara aktuellt att lösa lokalförsörjningen genom extern förhyrning, inom eller utanför kommunkoncernen.

att definiera en övergripande lokalförsörjningsgrupps roll i arbetet med strategisk lokalförsörjning.

att utveckla underlagen för behovsbedömning/förstudie och säkerställa att ett tillräckligt underlag ligger till grund för de objekt som upptas i lokalförsörjningsplanen.

Vi beslutade vid vårt sammanträde den 17 december 2020 att överlämna upprättad rapport till **kommunstyrelsen** och **servicenämnden**, med önskan om svar senast den 30 april 2021.

Granskning av socialnämndens, Södermöre kommunalnämnds och utbildningsnämndens arbete med barn och ungas psykiska ohälsa och barn och unga som riskerar att fara illa

Granskningens syfte har varit att bedöma om socialnämnden, Södermöre kommunalnämnd och utbildningsnämnden säkerställer en ändamålsenlig verksamhet för barn och unga med psykisk ohälsa och riskerar att fara illa.

Bedömning

Utifrån iakttagelser och bedömningar av respektive revisionsfråga är den sammanfattande bedömning och svar på revisionsfrågan att socialnämnden, Södermöre kommunalnämnd och utbildningsnämnden delvis säkerställer en ändamålsenlig verksamhet för barn och unga med psykisk ohälsa och riskerar att fara illa.

Följande rekommendationer lämnades:

Att dokumenterade riktlinjer och rutiner för samverkan mellan Södermøre kommunalförvaltning och socialtjänsten arbetas fram. Alternativt att det tydliggörs att Södermøre kommunalförvaltnings verksamhet omfattas av de överenskommelser som finns mellan utbildningsnämnden och socialtjänsten.

Att initiativ tas för utveckling av arenor för möten på organisationsnivå mellan socialtjänsten och regionens BUP och BOU.

Att initiativ tas till att samlat utvärdera effekterna av de förebyggande insatser och aktiviteter som genomförs. På så sätt kan bedömningar, prioriteringar och satsningar göras där störst effekt erhålls.

Vi beslutade vid vårt sammanträde den 28 januari 2021 att överlämna upprättad rapport till **socialnämnden, Södermøre kommunalnämnd** och **utbildningsnämnden**, med önskan om svar senast den 31 maj 2021.

Granskning av intern kontroll vid debitering av avgifter

Granskningens syfte var att granska om kommunstyrelsen, kultur- och fritidsnämnden, omsorgsnämnden, samhällsbyggnadsnämnden och utbildningsnämnden säkerställer att den interna kontrollen avseende debitering av avgifter är tillräcklig.

Bedömning

Den sammanfattande bedömning utifrån granskningens revisionsfråga och resultat är att kommunstyrelsen, barn- och utbildningsnämnden, kultur- och fritidsnämnden samt omsorgsnämnden i allt väsentligt säkerställer att den interna kontrollen avseende debitering av avgifter är tillräcklig.

Den sammanfattande bedömning utifrån granskningens revisionsfråga och resultat är att samhällsbyggnadsnämnden inte helt säkerställer att den interna kontrollen avseende debitering av avgifter är tillräcklig.

Följande rekommendationer lämnades

Kommunstyrelsen

Se över möjligheten att ytterligare tydliggöra varje nämnds roll, uppgift och ansvar kopplat till processen för betalningsuppföljning i aktuellt rutindokument för debitering, krav och värdering av kundfordringar.

Samhällsbyggnadsnämnden

Vid uppdatering av taxan i förssystemet genomför nämnden ingen på förhand definierad kontroll att rätt taxa registrerats. Nämnden bör därför införa kontroll/attest då inlagda taxor uppdateras i systemet.

Överväg införandet av stickprovskontroll i debiteringsprocessen för att stärka den interna kontrollen och säkerställa att korrekt redovisning sker av avgifter.

Se över möjligheten att ta fram en gemensam rutin för körning eller kontroll av fakturafil för att säkerställa att fullständig fakturering sker.

Se över möjligheten att attest sker av den fakturafil som skickas mellan nämndens förssystem och kommunens centrala ekonomisystem.

Kultur- och fritidsnämnden

Se över möjligheten att attest sker av den fakturafil som skickas mellan nämndens förssystem och kommunens centrala ekonomisystem.

Säkerställ att internkontrollplanen är fullständig, dvs. att beskrivning av hur uppföljning ska ske av riskområden framgår.

Vi beslutade vid vårt sammanträde den 17 december 2020 att överlämna upprättad rapport till **kommunstyrelsen, samhällsbyggnadsnämnden och kultur- och fritidsnämnden**, med önskan om svar från kommunstyrelsen, samhällsbyggnadsnämnden och kultur- och fritidsnämnden, senast den 30 april 2021.

Granskning av fordonshantering

Granskningens syfte har varit att bedöma om servicenämnden har en ändamålsenlig fordonshantering.

Bedömning

Utifrån iakttagelser och bedömningar av respektive revisionsfråga är den sammanfattande bedömningen att servicenämnden inte helt har en ändamålsenlig fordonshantering.

Följande rekommendationer lämnades

att ta fram dokumenterade riktlinjer som anger roll- och ansvarsfördelningen, både inom den egna förvaltningen samt gränsdragningen mellan serviceförvaltningen som leasinggivare och övriga verksamheter som leasingtagare.

att ta fram riktlinjer som beskriver hur användandet av kommunens fordon ska ske i form av bland annat körsäkerhet, vård och underhåll, eller övriga instruktioner för handhavande av kommunens fordon som gäller i hela kommunen. Riktlinjerna bör också beskriva förhållningssättet för privat användande exempelvis vid jour.

att det sker ett arbete för att förbättra infrastrukturen avseende laddning och tankning för att på sikt kunna möta fullmäktiges mål om en fossilbränslefri kommun år 2023.

att det i kommande upphandlingar bör övervägas att digitala körjournaler införskaffas i samtliga fordon.

att det upprättas ett systematiskt uppföljningsarbete avseende användandet av kommunens fordon för att säkerställa en korrekt hantering och för att stärka den interna kontrollen.

Vi beslutade vid vårt sammanträde den 25 mars 2021 att överlämna upprättad rapport till **servicenämnden**, med önskan om svar nämnden, senast den 30 augusti 2021.

Granskning av beslut Covid-19

Syftet med granskningen har varit att granska och pröva om kommunstyrelsen och nämnderna säkerställt att processen för handläggning avseende beredning och beslut hanterats på ett ändamålsenligt sätt och med tillräcklig intern kontroll i ärenden rörande covid-19-pandemin.

Bedömning

Utifrån iakttagelser och bedömningar av respektive revisionsfråga är vår revisionella bedömning att kommunstyrelsen och nämnderna i allt väsentligt har säkerställt att processen för handläggning

avseende beredning och beslut hanterats på ett ändamålsenligt sätt men den interna kontrollen har endast delvis varit tillräcklig i ärenden rörande Covid-19-pandemin avseende hantering av riskanalyser och i kommunstyrelsens uppsikt.

Följande rekommendationer lämnas

Säkerställ att arbetet med riskanalyser sker i enlighet med riktlinjer till internkontrollreglementet och att spårbarhet finns i respektive kommunstyrelse/nämnd.

Säkerställ att delegationsordningarna även fortsatt revideras och kommuniceras löpande samt att det finns en följsamhet till dessa i organisationen.

Säkerställ att informationen delges hela kommunstyrelsen inom ramen för uppsiktsplikten.

Vi beslutade vid vårt sammanträde den 25 mars 2021 att överlämna upprättad rapport till **kommunstyrelsen**, med önskan om svar från styrelsen, senast den 30 augusti 2021.

Förstudie trafik- och parkeringsfrågor

Förstudien har syftat till att ge underlag till revisorernas riskanalys och kunna ligga till grund för att bestämma om eventuella fördjupade granskningsinsatser.

Förstudien disponeras enligt följande:

Nämndens uppdrag och förvaltningens organisation för trafikfrågor

Styrande dokument

Politiska mål inom området

Övriga iakttagelser

Med utgångspunkt från iakttagelserna i denna förstudie noterar vi att det saknades beslut viktiga styrande dokument utifrån den expansiva fas som staden befinner sig i. Viktiga strategiska projekt har fått flyttas fram i tid utifrån brist i tillgängliga resurser. De övergripande målen ger/får inte tillräckligt genomslag i trafikfrågorna. Samtidigt noteras att initiativ tagits för att stärka mobilitetsenhetens möjlighet och förmåga att arbeta strategiskt, både avseende bemanning och fokus på utveckling av styrande dokument och processkartläggning.

Revisorerna har för revisionsåret inte beslutat om någon fördjupad granskning inom området.

Förstudie avseende kommunens hantering av Covid-19-pandemin

Förstudien syftade till att kartlägga de lokala förutsättningarna inför eventuell fördjupad granskning av kommunens hantering av konsekvenserna av covid-19, samt utröna vad en fördjupad granskning bör fokusera på utifrån specifika förutsättningar och hantering av covid-19 i Kalmar kommun.

Förstudien pekade på att det kan finnas anledning att genomföra en fördjupad granskning med fokus på ansvars- och arbetsfördelning, behörigt beslutsfattande, samt kommunstyrelsens och nämndernas styrning och kontroll inom respektive ansvarsområdet, samt hur kommunstyrelsen har utövat uppsiktsplikten.

Beslut fattades om en fördjupad granskning (se ovanstående).

Förstudie avseende kommunens arbete inom HSL

Förstudien har genomförts med ett övergripande perspektiv i syfte att identifiera eventuellt behov av fördjupade granskningar inom området. Förstudien har syftat till att övergripande beskriva och identifiera eventuellt behov av fördjupade granskningar inom området.

I samband med förstudien framkom det tre områden där det finns indikationer på att fördjupade granskningar är motiverade.

- Säkerställa att det finns riktlinjer och rutiner som stödjer handläggning av enskilda ärenden och att dessa tillämpas i tillfredsställande utsträckning i verksamheten
- Säkerställa att det finns riktlinjer och rutiner för att hantera avvikelser och klagomål samt säkerställa dess efterlevnad
- Granska ändamålsenligheten i de övergripande överenskommelserna mellan Region Kalmar Län och Kalmar kommun.

Beslut fattades om att genomföra en fördjupad granskning avseende avvikelsehantering samt följsamhet till riktlinjer och rutiner inom HSL.

Förstudie upphandling drift särskilt boende

Syftet med förstudien är att ge revisorerna ett underlag för att bedöma om det finns behov av eventuell fördjupad granskning inom området.

Vi bedömer att det inte finns någon anledning till någon fördjupad granskning av omsorgsnämnden med anledning av vad som framkommit i samband med denna förstudie avseende upphandling av drift av äldreboende.

Samtidigt noterar vi brister i processen vad avser struktur och transparens.

Vi rekommenderar med förstudien som grund att omsorgsnämnden hanterar genomförandet av en upphandling av den dignitet som drift av äldreboende innebär som ett separat beslutsärende.

Att beredning och beslut i omsorgsnämnden upptar de eventuella kvalitativa aspekter som ska beaktas, samt hur kontroll och uppföljning säkerställs.

Att resultatet av upphandlingen återkopplas till omsorgsnämnden, bland annat avseende bedömd ekonomiska konsekvens i relation till nuvarande förutsättningar.

Att kommunstyrelsen i upphandlingsprocessen tydliggör beslutsprocessen och vem som ansvarar för förfrågningsunderlaget till grund för upphandlingen.

Vi beslutade vid vårt sammanträde den 25 mars 2021 att överlämna upprättad förstudie till kommunstyrelsen och omsorgsnämnden, med önskan om svar från styrelse och nämnd, senast den 30 augusti 2021.

Kalmar kommun 2021-04-15

Per Dahl

Jan Bengtsson

Agneta Cedergren

Britt Lindblad

Dan Sandberg

Doris Johansson

Margreth Johansson

Lennart Ohlsson

Tomas Trossing

Granskning av årsredovisning 2020

Kalmar kommun

Mattias Johansson

Caroline Liljebjörn

Emma Brink

Elisabeth Husdal

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Inledning	5
Iakttagelser och bedömningar	7
Bedömningar utifrån revisionsfrågor	13
Rekommendationer	15

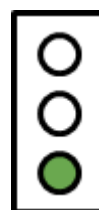
Sammanfattning

PwC har på uppdrag av kommunens förtroendevalda revisorer granskat kommunens årsredovisning för perioden 2020-01-01 – 2020-12-31. Uppdraget ingår som en obligatorisk del av revisionsplanen för år 2020.

Syftet med granskningen är att ge kommunens revisorer underlag för sin skriftliga bedömning om årsredovisningen är upprättad i enlighet med lagens krav och god redovisningssed samt om resultatet är förenligt med de mål fullmäktige beslutat.

Med utgångspunkt från ställda revisionsfrågor lämnas följande revisionella bedömningar:

Revisionsfråga	Kommentar
Lämnar årsredovisningen upplysning om verksamhetens utfall, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen?	<p>Uppfyllt</p> <p>Förvaltningsberättelsen innehåller information enligt LKBR och RKR:s rekommendationer både för kommun och kommunkoncern. Vi ser positivt på att mål utvecklas för kommunkoncernen. Vi rekommenderar att även utveckla mål kopplat till självfinansiering och belåning.</p> <p>Drift- och investeringsredovisningen överensstämmer med RKR R 14, men bör kompletteras med beskrivning av samband med övriga delar av årsredovisningen, budgetens uppbyggnad samt principer för ekonomistyrning och internredovisning.</p> <p>Kommunen lever upp till kommunallagens krav på en ekonomi i balans för år 2020. Det finns inga negativa resultat att återställa från tidigare år. Avsättning görs till resultatutjämningsreserven med 60,0 mnkr, vilken därmed uppgår till 296,6 mnkr.</p>

Är årsredovisningens resultat förenligt med de mål fullmäktige beslutat avseende god ekonomisk hushållning?

Delvis Uppfyllt

I årsredovisningen görs en avstämning mot kommunens mål för god ekonomisk hushållning som fastställts i budget för 2020. Av de finansiella målen för år 2020 uppfylls båda målen. Det långsiktiga målet att kommunens alla verksamheter ska bedrivas på ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt bedöms inte vara uppnått, men ha en positiv utveckling.

Uppföljning görs av beslutade verksamhetsmål. Av återrapporteringen framgår att 18 % av de beslutade målen är uppnådda, medan 52 % inte är uppnådda men har en positiv trend och 30 % av målen inte är uppnådda och har en negativ trend. Till delar sakas en tydlighet i vad som ligger till grund för bedömningen av verksamhetsmålen utveckling. Vi bedömer att tydligare indikatorer och delmål skulle öka transparensen avseende hur ett mål utvecklas.

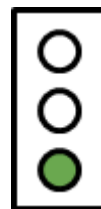
Styrelsen lämnar en sammanfattande bedömning avseende den samlade måluppfyllelsen avseende god ekonomisk hushållning för år 2020. Bedömningen i årsredovisningen är att Kalmar kommun i stort lever upp till kraven om god ekonomisk hushållning.

Är räkenskaperna i
allt väsentligt
rättvisande?

Uppfyllt

Vi bedömer att räkenskaperna i
allt väsentligt är rättvisande.
Räkenskaperna är upprättade i
enlighet med god
redovisningssed.

Rekommendationer

Utan att det påverkar vår bedömning ovan rekommenderar vi kommunstyrelsen att:

- Utveckla tydligare indikatorer och delmål för att öka transparensen avseende hur verksamhetsmålen utvecklas.
- Utveckla finansiella mål avseende självfinansiering och belåningsgrad i ett kommunkoncernperspektiv.

Inledning

Bakgrund

Enligt kommunallagen 11 kap. 19 § ska årsredovisningen lämnas över till fullmäktige och revisorerna snarast möjligt och senast den 15 april året efter det år som redovisningen avser.

Enligt 4 kap 3 § LKBR ska årsredovisningens delar upprättas som en helhet och ge en rättvisande bild av verksamhetens resultat och kommunens ekonomiska ställning.

Kommunen skall formulera verksamhetsmässiga och finansiella mål för god ekonomisk hushållning i budgeten. Dessa mål ska sedan följas upp i delårsrapport och årsredovisning.

Revisorerna ska enligt kommunallagen 12 kap. 2 § bedöma om resultaten i årsredovisningen är förenligt med de mål fullmäktige beslutat. Revisorernas skriftliga beskrivning ska lämnas till fullmäktige inför behandlingen av årsredovisningen. Denna granskning utgör underlag för revisionsberättelsen som revisorerna ska lämna till fullmäktige.

Kommunstyrelsen är ansvarig för upprättandet av årsredovisningen.

Syfte och Revisionsfrågor

Granskningen syftar till att ge revisorerna underlag för sin skriftliga bedömning om årsredovisningen är upprättad i enlighet med lagens krav och god redovisningssed samt om resultatet är förenligt med de mål fullmäktige beslutat.

Granskningen ska besvara följande revisionsfrågor:

- Lämnar årsredovisningen upplysning om verksamhetens utfall, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen?
- Är årsredovisningens resultat förenligt med de mål fullmäktige beslutat avseende god ekonomisk hushållning?
- Är räkenskaperna i allt väsentligt rättvisande?

Revisionskriterier

Följande kriterier används i granskningen:

- Kommunallag (KL)
- Lag om kommunal bokföring och redovisning (LKBR)
- Rådet för kommunal redovisnings (RKR:s) rekommendationer
- Fullmäktiges beslut avseende god ekonomisk hushållning

Avgränsning och metod

Avgränsning och inriktning har skett efter en bedömning av väsentlighet och risk. Till grund för bedömningen ligger bland annat resultatet av tidigare års granskning och förändringar i normgivningen avseende den kommunala redovisningen.

Fel i räkenskaperna betraktas som väsentliga om de är av sådan omfattning eller typ att de, om de varit kända för en välinformerad läsare av årsredovisningen med intressen i kommunen, hade påverkat dennes bedömning av kommunen. Detta kan inkludera såväl kvalitativa som kvantitativa fel och varierar mellan kommuner och verksamheter.

Granskningen har utförts enligt god revisionssed med utgångspunkt i utkast "Vägledning för redovisningsrevision i kommuner och landsting" från Sveriges kommunala yrkesrevisorer (SKYREV). Granskningen sker genom intervjuer, dokumentgranskning och granskning av räkenskapsmaterial.

Granskning av kommunens måluppfyllelse har genomförts i enlighet med Skyrevs rekommendation "RU Granskning av årsredovisning".

En översiktlig granskning av intern kontroll i system och rutiner vilka bedöms som väsentliga för den finansiella rapporteringen har genomförts.

Den granskade årsredovisningen fastställdes av kommunstyrelsen 2021-04-06 och fullmäktige behandlar årsredovisningen 2021-04-26.

Rapportens innehåll har sakgranskats av ekonomidirektör och redovisningschef.

Iakttagelser och bedömningar

Verksamhetens utfall, verksamhetens finansiering och ekonomisk ställning

Iakttagelser

Förvaltningsberättelse

Enligt LKBR och RKR R 15 ska förvaltningsberättelsen innehålla följande huvudrubriker:

- Översikt över verksamhetens utveckling
- Viktiga förhållanden för resultat och ställning
- Händelser av väsentlig betydelse
- Styrning och uppföljning av kommunens verksamhet
- God ekonomisk hushållning och ekonomisk ställning
- Balanskravsresultat
- Väsentliga personalförhållanden
- Förväntad utveckling

Förvaltningsberättelsen innehåller information enligt LKBR och RKR:s rekommendationer både för kommunen och kommunkoncernen. I årsredovisning beskrivs att mål tagits fram för kommunkoncernen i verksamhetsplan med budget för 2021 kopplat till koncernens egna kapital.

Förvaltningsberättelsen innehåller en balanskravsavstämning. Årets resultat uppgår till 120,7 mnkr Enligt balanskravsavstämningen uppgår årets resultat efter balanskravsjusteringar till 104,3 mnkr eftersom realisationsvinster räknats av med 16,4 mnkr. Avsättning görs till RUR med 60,0 mnkr och därefter uppgår balanskravsresultatet till 44,3 mnkr.

Driftredovisning

Årsredovisningen innehåller en driftredovisning i eget avsnitt. Det framgår hur utfallet förhåller sig till den budget som fastställs för den löpande verksamheten. I avsnittet "Händelser av väsentlig betydelse" beskrivs orsaker till uppkomna budgetavvikelser.

Det saknas upplysningar om sambandet mellan driftredovisningen och årsredovisningens övriga delar, om driftbudgetens uppbyggnad och de mest väsentliga principerna för ekonomistyrningen samt de mest väsentliga internredovisningsprinciperna, vilket krävs enligt RKR R 14. Upplysningarna kan lämnas i not eller i annat dokument som noten hänvisar till.

Investeringsredovisning

Årsredovisningen innehåller en investeringsredovisning i eget avsnitt. Investeringsredovisningen omfattar en samlad redovisning av kommunens investeringsverksamhet. Årets investeringar uppgår till 524,2 mnkr varav 252,4 mnkr avser pågående projekt och 265,9 mnkr avser avslutade projekt. Investeringsbudgeten uppgår till 641,7 mnkr vilket innebär att 117,5 mnkr återstår att upparbeta. För investeringar som sträcker sig över flera år anges total budget och utgifter sedan projektstart.

Det saknas upplysningar om sambandet mellan investeringsredovisningen och årsredovisningens övriga delar, om budgetens uppbyggnad och de mest väsentliga principerna för ekonomistyrningen samt de mest väsentliga internredovisningsprinciperna, vilket krävs enligt RKR R 14. Upplysningarna kan lämnas i not eller i annat dokument som noten hänvisar till.

Bedömning

Grundat på vår granskning har det inte framkommit några omständigheter som ger oss anledning att anse att årsredovisningen inte lämnar upplysning om verksamhetens utfall, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen.

Förvaltningsberättelsen innehåller information enligt LKBR¹ och RKR:s² rekommendationer både för kommun och kommunkoncern. Vi ser positivt på att mål utvecklas för kommunkoncernen. Vi rekommenderar att även utveckla mål kopplat till självfinansiering och belåning.

Drift- och investeringsredovisningen överensstämmer med RKR R 14, men bör kompletteras med beskrivning av samband med övriga delar av årsredovisningen, budgetens uppbyggnad samt principer för ekonomistyrning och internredovisning.

Kommunen lever upp till kommunallagens krav på en ekonomi i balans för år 2020. Det finns inga negativa resultat att återställa från tidigare år. Avsättning görs till resultatutjämningsreserven med 60,0 mnkr, vilken därmed uppgår till 296,6 mnkr.

God ekonomisk hushållning

lakttagelser

Finansiella mål

I årsredovisningen görs en avstämning mot kommunens finansiella mål för god ekonomisk hushållning som fastställts i budget för 2020.

Finansiella mål	Utfall 2020	Måluppfyllelse, kommunstyrelsens bedömning
Begränsa nettokostnader till högst 99 % av skatteintäkter och kommunal utjämning över en rullande femårsperiod.	2020: 97,1 % 2016–2020: 96,7 %	<i>Målet är uppfyllt.</i>
Självfinansiera investeringarna till lägst 50 % över en rullande femårsperiod.	2020: 98,3 % 2016–2020: 76,6 %	<i>Målet är uppfyllt.</i>

¹ Lagen om kommunal bokföring och redovisning

² Rådet för kommunal redovisning

Ett tredje mål är att kommunens alla verksamheter ska bedrivas på ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt. Enligt budgeten är målet långsiktigt till sin karaktär. I årsredovisningen beskrivs att på kommunövergripande nivå används tre mätningar för att uttala sig om måluppfyllelsen. Det är Kommunernas Kvalitet i Korthet (KKIK), nettokostnadsavvikelsen och Jämföraren i kommun- och regiondatabasen Kolada. Uppföljningen visar att mätningen Kommunens Kvalitet i Korthet (KKIK) och nettokostnadsandelen utvecklats i rätt riktning jämfört med föregående år. När det gäller Jämföraren i kommun- och regiondatabasen Kolada visar uppföljningen att utfallet i stort sett är oförändrat jämfört med föregående år för grundskolan, gymnasieskolan och äldreomsorgen. Individ- och familjeomsorg visar en positiv utveckling medan kultur och fritidsområdet visar en negativ utveckling. Kommunstyrelsens bedömning är att målet inte är uppnått, men att utvecklingen går i rätt riktning.

Mål för verksamheten

I budget år 2020 finns målområden. Dessa är:

- Ett grönare Kalmar
- Ett växande attraktivt Kalmar
- Hög kvalitet i välfärden
- Medarbetare och arbetsmiljö

Inom respektive områden finns ett antal mål. Måluppfyllelsen följs upp med följande utfall:

Målet är uppnått.

Målet är inte uppnått ännu.
Trenden är positiv eller går i rätt riktning.

Målet är inte uppnått.
Trenden är negativ.
Utvecklingen är oförändrad eller går i fel riktning.

Måluppfyllelsen är enligt följande:

	Målet uppnått	Målet inte uppnått ännu positiv trend	Målet inte uppnått negativ trend	Totalt antal mål
Ett grönare Kalmar		7	1	8
Ett växande attraktivt Kalmar	3	1	4	8
Hög kvalitet i välfärden		4	1	5
Personal och arbetsmiljö	1		1	2
	4 (18%)	12 (52%)	7 (30%)	23 (100%)

Under respektive rubrik görs en analys av måluppfyllelsen samt vilka aktiviteter som ska göras för att målet ska kunna uppnås på sikt. Av målen är 10 av långsiktig karaktär varav 7 finns inom "Ett grönare Kalmar" och 3 finns inom "Hög kvalitet inom välfärden". Samtliga mål av långsiktig karaktär bedöms vara ej uppnådda, men ha en positiv utveckling/trend.

Utöver målen beskrivs även uppdrag som tillhör respektive målområden och om dessa är genomförda eller pågående.

Bedömning

Grundat på vår granskning av årsredovisningens återrapportering har det inte framkommit några omständigheter som ger oss anledning att anse att resultatet inte skulle vara förenligt med de finansiella mål som fullmäktige fastställt i budget 2020. Av de finansiella målen för år 2020 uppfylls båda målen. Det långsiktiga målet att kommunens alla verksamheter ska bedrivas på ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt bedöms inte vara uppnått, men ha en positiv utveckling.

Grundat på vår granskning av årsredovisningens återrapportering har det framkommit omständigheter som ger oss anledning att anse att resultatet delvis är förenligt med de verksamhetsmål som fullmäktige fastställt i budget 2020. Av återrapporteringen framgår att 18 % av de beslutade målen är uppnådda, medan 52 % inte är uppnådda men har en positiv trend och 30 % av målen inte är uppnådda och har en negativ trend. Till delar sakas en tydlighet i vad som ligger till grund för bedömningen av verksamhetsmålen utveckling. Vi bedömer att tydligare indikatorer och delmål skulle öka transparensen avseende hur ett mål utvecklas.

Styrelsen lämnar en sammanfattande bedömning avseende den samlade måloppfyllelsen avseende god ekonomisk hushållning för år 2020. Bedömningen i årsredovisningen är att Kalmar kommun i stort lever upp till kraven om god ekonomisk hushållning.

Rättvisande räkenskaper³

laktagelser

Resultaträkning

Resultaträkningen är uppställd enligt LKBR och omfattar erforderliga noter.

Resultaträkningen redovisar i allt väsentligt samtliga kommunens intäkter och kostnader för året samt hur det egna kapitalet har förändrats under räkenskapsåret. Jämförelse med föregående år lämnas för varje post i resultaträkningen.

Årets resultat är positivt och uppgår till 120,7 mnkr (2019: 107,4 mnkr). Resultatet medför en positiv avvikelse mot budget med 110,8 mnkr. Avvikelsen beror på att verksamhetens nettokostnader i kommunstyrelsen och nämnderna är 5,2 mnkr lägre än budget samt att generella statsbidrag och utjämning är 81,6 mnkr högre än budget. Realisationsvinster från försäljning av materiella anläggningstillgångar medför en positiv budgetavvikelse med 16,4 mnkr. Övriga poster inom finansförvaltningen avviker positivt med 7,9 mnkr. Finansnettot är 0,3 mnkr lägre än budget vilket medför en negativ budgetavvikelse.

---

³ Med räkenskaper menas sammanställda räkenskaper, resultaträkning, balansräkning, kassaflödesanalys och noter.

Jämfört med det prognostiserade resultatet i delårsrapporten per 2020-08-31, 67,3 mnkr, är årets resultat 53,4 mnkr högre. Det beror på att verksamhetens nettokostnader är 92,0 mnkr lägre än i prognosen samtidigt som skatteintäkter och generella statsbidrag är 33,8 mnkr lägre och finansnettot är 4,7 mnkr lägre. Verksamhetens nettokostnader är lägre än i prognosen på grund av en försiktig bedömning av vissa intäkter som utbetalats/beviljats under hösten. Intäkterna rör ersättning för sjuklönekostnader, ersättning för extrakostnader i samband med pandemin samt exploateringsavtal. Prognosen över skatteintäkter försämrades under hösten vilket förklarar den negativa avvikelser mellan årsredovisningen och prognosen.

Balansräkning

Balansräkningen är upprättad enligt LKBR och omfattar erforderliga noter.

Balansräkningen redovisar i allt väsentligt kommunens tillgångar, avsättningar och skulder per balansdagen. Balansposterna existerar, är fullständigt redovisade, rätt periodiserade samt har värderats enligt principerna i LKBR.

Vid granskning av balansräkningen för kommunen har följande avvikelse noterats:

- Sedan föregående år finns en avsättning upptagen med 13,1 mnkr för klimat- och miljöåtgärder. En avsättning ska grundas på en legal förpliktelse till följd av en eller flera inträffade händelser, det ska vara sannolikt att ett utflöde av resurser kommer att krävas för att reglera förpliktelsen och en tillförlitlig uppskattning ska kunna göras av beloppet. Samtliga villkor måste vara uppfyllda för att en avsättning ska vara balansgill.

Vi anser att det inte är styrkt att avsättningen vilar på en legal förpliktelse. Det är även svårt att avgränsa kommunens ansvar i klimatarbetet eftersom det delas mellan andra näringsgrenar och fastighetsägare. Därmed föreligger det svårigheter att göra en uppskattning av beloppet. Vi bedömer att posten inte är balansgill. Posten medför att eget kapital är 13,1 mnkr för lågt.

Avvikelsen bedöms inte som materiell och påverkar därmed inte periodens resultat i väsentlig omfattning.

Kassaflödesanalys

Kassaflödesanalysen är uppställd enligt gällande rekommendation. Den omfattar erforderliga noter. Kassaflödesanalysen överensstämmer med övriga delar av årsredovisningen.

Sammanställda räkenskaper

De sammanställda räkenskaperna är uppställda jämte kommunens räkenskaper och omfattar motsvarande noter. Uppställningen följer god redovisningssed.

Konsolideringen innefattar samtliga företag som enligt kraven i RKR:s rekommendation R16 Sammanställd redovisning ska ingå. Eliminering av koncerninterna poster har i allt väsentligt utförts.

Redovisningsprinciper

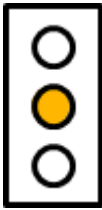
Upplysning om tillämpade redovisningsprinciper lämnas i årsredovisningen. Följande kommenteras:

- I avsnittet "Redovisningsprinciper" beskrivs att tidigare års avtalade gatukostnadsersättningar kommer att redovisas i enlighet med RKR R 2 Intäkter vilket innebär att de intäktsförs i takt med att investeringarna färdigställs och kommunens åtagande upphör. Per 2020-12-31 har Kalmar kommun 209,8 mnkr (2019-12-31: 113 mnkr) i skuldförd finansiering. Under år 2020 har 103,8 mnkr intäktsförts vilket innebär att 106 mnkr återstår att intäktsföra under kommande år. Utav årets exploateringsintäkter har 56,9 mnkr omförts till skulder i balansräkningen.

Bedömning

Vi bedömer att räkenskaperna i allt väsentligt är rättvisande. Räkenskaperna är upprättade enligt god redovisningssed.

Bedömningar utifrån revisionsfrågor

Revisionsfråga	Kommentar	
Lämnar årsredovisningen upplysning om verksamhetens utfall, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen?	<p>Uppfyllt</p> <p>Förvaltningsberättelsen innehåller information enligt LKBR och RKR:s rekommendationer både för kommun och kommunkoncern. Vi ser positivt på att mål utvecklas för kommunkoncernen. Vi rekommenderar att även utveckla mål kopplat till självfinansiering och belåning.</p> <p>Drift- och investeringsredovisningen överensstämmer med RKR R 14, men bör kompletteras med beskrivning av samband med övriga delar av årsredovisningen, budgetens uppbyggnad samt principer för ekonomistyrning och internredovisning.</p> <p>Kommunen lever upp till kommunallagens krav på en ekonomi i balans för år 2020. Det finns inga negativa resultat att återställa från tidigare år. Avsättning görs till resultatutjämningsreserven med 60,0 mnkr, vilken därmed uppgår till 296,6 mnkr.</p>	
Är årsredovisningens resultat förenligt med de mål fullmäktige beslutat avseende god ekonomisk hushållning?	<p>Delvis Uppfyllt</p> <p>I årsredovisningen görs en avstämning mot kommunens mål för god ekonomisk hushållning som fastställts i budget för 2020. Av de finansiella målen för år 2020 uppfylls båda målen. Det</p>	

---

långsiktiga målet att kommunens alla verksamheter ska bedrivas på ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt bedöms inte vara uppnått, men ha en positiv utveckling.

Uppföljning görs av beslutade verksamhetsmål. Av återrapporteringen framgår att 18 % av de beslutade målen är uppnådda, medan 52 % inte är uppnådda men har en positiv trend och 30 % av målen inte är uppnådda och har en negativ trend. Till delar saknas en tydlighet i vad som ligger till grund för bedömning av verksamhetsmålen utveckling. Vi bedömer att tydligare indikatorer och delmål skulle öka transparensen avseende hur ett mål utvecklas.

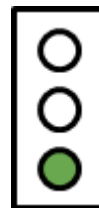
Styrelsen lämnar en sammanfattande bedömning avseende den samlade måluppfyllelsen avseende god ekonomisk hushållning för år 2020. Bedömningen i årsredovisningen är att Kalmar kommun i stort lever upp till kraven om god ekonomisk hushållning.

Är räkenskaperna i allt väsentligt rättvisande?

Uppfyllt

Vi bedömer att räkenskaperna i allt väsentligt är rättvisande. Räkenskaperna är upprättade i enlighet med god redovisningssed.

Rekommendationer

Utan att det påverkar vår bedömning ovan rekommenderar vi kommunstyrelsen att:

- Utveckla tydligare indikatorer och delmål för att öka transparensen avseende hur verksamhetsmålen utvecklas.
- Utveckla finansiella mål avseende självfinansiering och belåningsgrad i ett kommunkoncernperspektiv.

2021-04-15

Mattias Johansson

---

*Auktoriserad revisor
Huvudansvarig revisor*

Jörn Wahlroth

Uppdragsledare

Denna rapport har upprättats av Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB (org nr 556029-6740) (PwC) på uppdrag av Kalmar kommun enligt de villkor och under de förutsättningar som framgår av beslutad projektplan. PwC ansvarar inte utan särskilt åtagande, gentemot annan som tar del av och förlitar sig på hela eller delar av denna rapport.